

Het Kromme Rijn Linie Landschap als vervolg op het landinrichtingsplan Groenraven Oost

Over de samenhang en betekenis van het landinrichtingsplan Groenraven oost voor het Kromme Rijn Linie Landschap (toegespitst op het grondgebied van de gemeente Zeist).

Notitie werkgroep Kromme Rijn*corridor*, d.d. 16 november 2024

1. Inleiding

Nu de ontwerp sessies over de transitie van het Kromme Rijnlinie landschap (KRLL) goed op gang zijn gekomen en er besluiten over de toekomst worden voorbereid, is het goed (voor de context en het nemen van de juiste beslissingen), het voorgaande beleid daarbij te betrekken. Met name gaat het dan om het voormalige landinrichtingsplan Groenraven oost (LP GO). De begrenzing van het plan uit 1997 en het huidige plan komen (nagenoeg) overeen! Zie bijgevoegde kaarten.

Met behulp van enkele toenmalige betrokkenen¹, leden van onze werkgroep en na raadpleging van verschillende dossiers, is deze notitie opgesteld.

We zien het onderzoek als bijdrage in gedachtenverdieping over de planvorming van het KRLL (en specifiek voor een deelgebied Kromme Rijn*corridor*² daaruit). We kunnen leren van het verleden als we dat verleden kennen. Anders ontstaat het gevaar van *shifting baseline syndrome*.

De aanleiding van het landinrichtingsplan indertijd waren de toenmalige regionale woningbouwplannen en de aanpassing van de landelijke infrastructuur (A12 en HSL oost)³. Amper 25 jaar na uitvoering van GO, zijn er opnieuw grote woningbouwambities.

Onze vraagstelling bij deze notitie was: *wat waren de doelstellingen van het inrichtingsplan, welke resultaten zijn er bereikt, wat kunnen we ervan leren en zijn er aanbevelingen te geven?*

2. Het landinrichtingsplan Groenraven oost 1997

In de negentiger jaren werd gebaseerd op de toenmalige Landinrichtingswet, het landinrichtingsplan Groenraven oost voorbereid. De bestuurlijke setting was als volgt. Het Ministerie van LNV was de grootste geldverstrekker, de Provincie formeerde en benoemde de Landinrichtingscommissie(LC) teneinde het plan voor te bereiden en uit te voeren. Vanuit het Rijk werd de Dienst Landelijk Gebied (DLG) als secretariaat aan de Commissie toegevoegd. De LC met het secretariaat gaf opdracht aan DLG voor de uitvoering. Dat betrof o.a. kavelruil, opstellen inrichtingsplannen voor natuur- en recreatiegebieden, uitvoering van inrichting.

De aanleiding voor dit gebied een Landinrichtingsplan op te stellen was de grote stedelijke druk. Rond Utrecht werden Vinex locaties gezocht en het rijk had ook plannen voor verbetering van de infrastructuur(weg⁴ en spoor⁵).

Er waren drie deelgebieden, met elk hun accent: de landgoederenzone (versterking natuur, landschap, extensieve recreatie), het Kromme Rijngebied (verbetering landbouw) en het gebied in de (nieuwe) stedelijke invloedssfeer (ontwikkeling recreatiegebieden). Planologisch maakte het gebied onderdeel uit van de Randstad Groenstructuur.

De doelstellingen in 1997 waren:

- verbeteren milieukwaliteit;
- realisering en versterking EHS voor duurzame natuur;
- uitbreiding en versterking mogelijkheden openluchtrecreatie;
- stabiele inrichting groene geleidingszone;
- behouden en ontwikkelen duurzame en economisch gezonde landbouw.

¹ Hendrike Geesink, vm. hoofd beleid en landschap Utrechts Landschap, Koos Kestra, vm. secretaris van de landinrichtingscommissie Groenraven oost en Inge Broekstra, vm. beleidsmedewerker natuur en landschap gemeente Zeist.

² de Kromme Rijn*corridor*, het gebied tussen Bunnik, Utrecht, De Bilt, Zeist en Utrechtse Heuvelrug.

³ Zie daarvoor bijlage 2 (verzoek tot aanwijzing).

⁴ Het ging vooral om de verbreding van de A12. Uitgevoerd in 2009-2012.

⁵ Zoals bekend is de Hoge Snelheidslijn oost niet tot uitvoering gekomen, In 2002 besloot de Tweede Kamer voorlopig af te zien van realisatie en in te zetten op verbetering van het bestaande spoornet. In de Contouren Toekomstbeeld OV 2040 van ProRail is de HSL oost opnieuw opgenomen.

In de planfase (1995) waren de kosten berekend op 35 miljoen gulden⁶.

Op 15 december 1999 stelde G.S. van Utrecht het plan vast.

De opdracht aan de betrokken gemeenten was dit beleid te vertalen in op te stellen bestemmingsplannen. De landinrichtingscommissie is in mei 2011 opgeheven. In de periode daarna is per onderdeel gekeken wat nog uitgevoerd moest en kon worden. Een gedeelte van de plannen is in het kader van bezuinigingen afgefallen.

Aan sommige plannen wordt nog steeds gewerkt. Zoals bijvoorbeeld: De Voorveldse polder en de natuurverbinding Amelisweerd-Nieuw Wulven.

Voor zover bekend, is het totale plan inhoudelijk niet geëvalueerd. Wel heeft mRO in opdracht van de Gemeente Zeist een tussenevaluatie uitgevoerd naar het gedeelte van het buitengebied Zuidwest (onderdeel van de Kromme Rijnkorridor). Daarover later meer.

3. Gemeente Zeist

Binnen de gemeente Zeist, overgaand in gemeenten Bunnik en De Bilt, ligt de landgoederenzone.

De afwisseling van open gebied met de verspreid liggende landgoederen, werd als waardevol beschouwd. Het gebied werd in de 90er jaren ook wel het landgoed van de stad Utrecht genoemd. Een belangrijke functie was dan ook een recreatief uitloopgebied van Utrecht (maar ook van Houten, Zeist en De Bilt en Bunnik), met extensieve recreatie (wandelen, fietsen).

De gemeentelijke dossiers van Zeist stoppen op het moment dat de Provincie het landinrichtingsplan heeft vastgesteld. Het onderwerp krijgt zijn vervolg in de dossiers over het bestemmingsplan Buitengebied Zuidwest.

Wel is er nog een apart dossier over het participatietraject. In opdracht van de Gemeente Zeist heeft mRO⁷ in 2003 een evaluatie over het participatieproces gemaakt (voor zover het de inspraak bij de Gemeente Zeist betrof bij het ontwerp bestemmingsplan Buitengebied Zuid West⁸). Dat inspraakproces verliep met horten en stoten.

Met name door toedoen van 2 milieugroepen, Stichting Milieuzorg Zeist en de Vereniging Natuurlijk Zeist West), kreeg het traditionele participatieproces een nieuwe – en voor de diverse partijen ongemakkelijke – wending. Deze milieugroepen hadden kritiek op de te behalen natuurdoelstellingen in relatie tot waterkwaliteit en recreatie.

In het archief zitten – zijdelings aan GO - twee dikke dossiers over het schoon water tracé. Werkgroep Natuurlijk Zeist West en de Stichting Milieuzorg hamerden op het toevoegen van het schoonwater tracé (SWT)(scheiding van kwel en vervuild water), De dossiers gaan tot 2004/5.

De door de 2 milieugroepen voorgestelde toevoeging, werd pas veel later vertaald in beleid. Een korte geschiedenis over de wetenswaardigheden van de discussies is opgesteld door Ernest Schuler, vm. voorzitter van de werkgroep Natuurlijk Zeist West en als bijlage 1 toegevoegd.

Het SWT was als maatregel opgenomen in het landinrichtingsplan. Het was erop gericht om schoon kwelwater uit het Langbroekerwetering gebied te benutten voor de Groene Driehoek en de overige landgoederen, zodat verdroging kon worden bestreden en er geen vervuild Kromme Rijnwater hoefde te worden ingelaten. Het was een belangrijke maatregel ten aanzien van de regionale waterhuishouding. Bij nader onderzoek, bleek juist dat het een negatief effect zou hebben, mede omdat de kwaliteit van het water van de Langbroekerwetering ook werd beïnvloed door het agrarisch gebruik in dit gebied. De twee lokale milieugroepen hebben dit onder de aandacht gebracht. Uiteindelijk heeft dit inzicht ertoe geleid dat het SWT niet is aangelegd. De nieuwe watermaatregelen voor de natuurgebieden richtten zich op het zoveel benutten van gebiedseigen kwelwater en het tegengaan van

⁶ De kosten van de A12 en de HSL niet inbegrepen.

⁷ Is stedenbouwkundig bureau dat geregeld door de Gemeente Zeist wordt ingehuurd.

⁸ Dat bestemmingsplan was de planologische uitwerking van het landinrichtingsplan. Beide plannen hingen nauw samen.

de inlaat/menging met Kromme Rijnwater. Bij de natuurinrichting van de percelen werd zo veel mogelijk de kwelpotentie (vanuit het grondwater) benut.

4. Groene Driehoek

Los van het landinrichtingsplan Groenraven oost, werd begin jaren '90 duidelijk dat het Rijksvastgoedbedrijf eigendommen in het gebied wilde afstoten. Het betrof het kamp Blikkenburg, Wulperhorst en het Instituut Veeteeltkundig Onderzoek. Gezien de ligging van deze eigendom ontstond de verzamelnaam De Groene Driehoek. Deze naam werd ook gebruikt voor een brochure die in 1995 verscheen⁹.

Na 1999 werd een taskforce aankoop defensie terreinen opgericht. Heeft geleid tot een belangrijke overdracht van enkele Defensie terreinen aan het Utrechts Landschap. Ook het vm. terrein van het IVO kreeg een nieuwe toekomst.

Uit een notitie van Inge Broekstra (beleidsambtenaar gemeente Zeist)¹⁰ "Beleidsmatige geschiedenis van de Groene Driehoek 1990-2006"¹¹, het volgende citaat:

Van cruciaal belang in het hele proces rond de Groene Driehoek is geweest, dat al in een heel vroeg stadium gezamenlijk de doelen en de strategie zijn bepaald, dat iedereen hetzelfde beeld voor ogen had (dat ook heel concreet was beschreven in doelstellingen en gewenste acties, gesplitst naar verantwoordelijke partij) en dat alle betrokken partijen (Gemeente Zeist, provincie en UL) zich niet hebben laten verleiden tot soloacties, maar altijd met één mond zijn blijven spreken.

⁹ De Groene Driehoek, meer ruimte voor natuur tussen Zeist, Driebergen en Bunnik met een voorwoord van de toenmalige burgemeester van Zeist, R.G. Boekhoven.

¹⁰ Er ontbreekt een datum; waarschijnlijk geschreven in 2006/2007.

¹¹ Ik heb me gericht op een gedeelte van het plangebied Groenraven oost, te weten het gebied dat behoort tot de Gemeente Zeist (ongeveer het bestemmingsplan gebied Zuid West). De Groene Driehoek (globale begrenzing Koelaan en de A12) vormt hier onderdeel van.

5. Resultaat Landinrichtingsplan op het Zeister grondgebied

Afhankelijk van de manier van kijken (glas halfvol/ halfleeg), kun je betogen dat de doelstellingen wel/ gedeeltelijk of niet in ons gebied zijn gehaald.

Doelstelling verbetering milieukwaliteit

Er is milieukwaliteit gerealiseerd, o.a. door de sanering van de militaire dumpplaats van Van Dam aan de Bunsinglaan. Deze kwaliteitswinst is niet direct maar indirect toe te schrijven aan het landinrichtingsplan Groenraven oost.

Ook het stopzetten van de proefboerderij De Bunsing leverde milieuwinst op.

De verplaatsing van een landbouwbedrijf van ca 40 ha van de Lage Grond naar de Flevopolder, heeft ook milieuwinst opgeleverd voor de woonwijk Brugakker (daar verdween overlast veroorzakend landbouwverkeer).

Zie verder de andere doelstellingen en bijlage 1.

Doelstelling realisering en versterking Ecologische Hoofd Structuur voor duurzame natuur

Door grondverwerving, aankoop en overdracht zijn oppervlaktes landbouwgrond (o.a. Nienhof en de Bunsing) omgevormd naar natuur. Dat geldt ook voor Blikkenburg en Wulperhorst (herinrichting defensieterrein, met sloop gebouwen, sanering, inrichting landgoed & natuur). Daarnaast hebben de aanleg van diverse ecoducten tussen de Langbroekerwetering en de Kromme Rijn corridor (als onderdeel van de verbreding van de A12) gezorgd voor betere condities voor de EHS¹². Met daarbij inrichting van aansluitende percelen t.b.v. natuurcompensatie (o.a. Hoge Woerd). Niet gerealiseerd zijn de ecologische verbinding bij Zeist-west, de natuurinrichting de Lage Grond (beperkt), kleinere percelen bij Blikkenburg en de natuurinrichting in de omgeving van de Kleine Breul.

Zeker om vier redenen, werd de realisering en versterking van de EHS beperkter gerealiseerd dan de bedoeling was:

1. Het project duurde lang en kreeg gedurende de uitvoering te maken met beleidswijzigingen. Het besluit van Kabinet Rutte I in 2010 om te bezuinigen, leidde tot aanpassingen van de Ecologische Hoofdstructuur¹³. Dit had consequenties voor de inrichting van de Voorveldse polder. Die werd stopgezet. Ook de ecologische verbinding bij Zeist-west kwam te vervallen waarbij gesteld moet worden dat die vanwege verschillende grondeigenaren sowieso al moeilijk te realiseren was. De natuurgebieden bleven enclaves en een aantal werd niet verder vergroot of ingericht: er is geen robuuste EHS (nu: NNN) gerealiseerd.
2. De intensieve landbouw/ melkveehouderij; hoewel de achteruitgang van natuur als gevolg van de intensieve landbouw ook in de jaren '90 bekend was, leidde dat niet tot uitgesproken doelstellingen. De algemene opvatting was, dat GO al tot afname van agrarische bedrijven in het gebied zou leiden, dat winst zou opleveren voor de natuur.
3. De aanleg van de nieuwe infrastructuur bij station Driebergen/ Zeist¹⁴.
4. Percelen werden en worden *vrijwillig* verworven. O.a. via kavelruil. Daardoor is niet alle beoogde EHS gerealiseerd.

Doelstelling uitbreiding en versterking mogelijkheden openluchtrecreatie

Het landinrichtingsplan ging uit ommetjes van een uur voor de stedeling. Dus werd er een grit aan wandelpaden neergelegd van een 1 km in het vierkant. Het effect op de natuur was daarbij ondergeschikt. Ondanks het advies van de commissie MER-commissie om te zoneren, werden er diverse wandelpaden door de natuur aangelegd (Wulperhorst noord, zuid en west paden, pad langs de Blikkenburgervaart en de Laan van Rijnwijk. Later werden daar Perelaan aan toegevoegd¹⁵ en de Kromme Slinger als officiële wandelpad.

Het toevoegen van deze wandelpaden is vooral ingegeven vanuit recreatief belang.

¹² Onderdeel van de verbreding van de A12.

¹³ In 2013 besloot Staatssecretaris Dijkzwaag de naam EHS te schrappen en daarvoor in de plaats NNN te introduceren.

¹⁴ Zie het vigerende bestemmingsplan Station Driebergen Zeist.

¹⁵ als onderdeel van het Stoetwegenpad,"

De paden die veel verstoring en nieuwe doorsnijdingen met zich teweeg zouden brengen, zijn toentertijd niet gerealiseerd (maar komen nu wederom terug in plannen).

Doelstelling stabiele inrichting groene geleidingszone

Bij deze doelstelling ging het om het respecteren van de grenzen van het kerngebied voor natuur, recreatie en landschapswaarden.

Met de enorme groei van de Uithof (nu Utrecht Science Park) waaronder het Utrechts Medisch Centrum, diverse plannen in Zeist West (o.a. PGGM), ontstond er druk om het kerngebied bij de ontwikkelingen te betrekken.

De stabiele inrichting groene geleidingszone is tot nu toe gebleven maar de druk op het gebied is groot. Denk bijv. aan het plan de tram door te trekken langs landgoed Oostbroek en de nieuwe gebiedsvisie

Doelstelling behoud en ontwikkelen van duurzame en economisch gezonde landbouw

In het bestemmingsplan Buitengebied Zuidwest van 2002 werd onderscheid gemaakt tussen landbouwgebieden met en zonder landschappelijke waarden. Bij de laatste categorie stond “de productiefunctie” voorop¹⁶. In het bestemmingsplan was het toegestaan de agrarische bedrijven met 10% uit te breiden¹⁷.

Het aantal boerenbedrijven in Zeist liep vanaf 2002 terug van 22 naar 8¹⁸ (2024) (in een aantal gevallen mede dankzij de ruimte voor ruimte regeling), maar de schaalvergroting en vooral de intensieve productievoering heeft geleid tot verdere achteruitgang van de natuur en biodiversiteit¹⁹. In die zin is dit gebied representatief voor de landelijke achteruitgang van natuur en biodiversiteit.

Er vond ná de uitvoering van het landinrichtingsplan een vrijwillige en beperkte ruilverkaveling plaats (plan Van der Louw).

Aanvullende opmerkingen en achterliggende noties

Vooral de economische belangen, inclusief recreatie werden helder gedefinieerd en actief behartigd. In de agrarische gebieden hielden de landbouw en veeteelt het primaat.

Hoewel de natuur zeker een plaats kreeg in de plannen, was dit voor een belangrijk deel ondergeschikt aan de belangen van de mens. Het dilemma werd al wel herkend en samengevat als “natuur voor de mens of natuur voor de natuur?”.

De totstandkoming van het landinrichtingsplan was daarmee het product van zijn tijd.

Tot slot lijkt het ons goed de standpunten van twee voormalige direct betrokkenen in deze notitie op te nemen.

Standpunt Koos Kestra

Als voormalig secretaris van de landinrichtingscommissie en als bewoner van Zeist West is de grote winst van het GO in zijn algemeenheid de verbinding die tot stand is gebracht tussen Noorderpark en de Langbroekerwetering (ondanks het schrappen van de EHS bij Zeist West). De planologie is richting gevend voor de landinrichting.

Standpunt Inge Broekstra

Groenraven Oost heeft met name in de Groene Driehoek veel natuurwinst op geleverd (herinrichting Blikkenburg en Wulperhorst en de terreinen van het IVO). Ten westen van de Koelaan is er weinig tot uitvoering gekomen en is de situatie grosso modo gebleven zoals het was, met name door de patstelling over het fietspad, waaraan een uitermate ruime natuurmitigatie en -compensatie was gekoppeld. Hoewel de gronden daarvoor verworven zijn door het uitkopen van het bedrijf aan de Lage Grond, is de

¹⁶ Dezelfde zin staat overigens ook in het bestemmingsplan Buitengebied Zuidwest 2019.

¹⁷ Ook in het bestemmingsplan van 2019 was deze bepaling opgenomen. Bij de behandeling van het beroep in 2021, heeft het college van B&W aangegeven deze bepaling te schrappen.

¹⁸ Het betreft vooral melkveehouderijen.

¹⁹ Exacte cijfers zijn er jammer genoeg niet. In het nieuwe Biodiversiteitsplan Zeist is hier informatie over opgenomen.

inrichting van die gronden (dus) niet op gang gekomen. Ook het niet aanleggen van een natuurlijke oever langs de randsloot langs Zeist West is een gemiste kans, omdat de waterkwaliteit van die sloot heel hoog is (diepe kwel uit de wijk). De druk op grond was toen – en zal ook nu weer – de lastigste factor zijn in het realiseren van wensen en doelstellingen.

Eigenlijk doen we nu – met grotendeels dezelfde doelstellingen – hetzelfde kunstje nog een keer vanuit dezelfde noodzaak, met dezelfde wensen en vergelijkbare uitgangspunten. Some things never change. Anderzijds heeft Groenraven Oost veel tot stand gebracht, maar vooral in de Groene Driehoek.

6. Conclusies

De doelstelling van het Kromme Rijn Linie Landschap is identiek aan de doelstelling van Groenraven Oost: “in dit gebied de gevolgen van de stedelijke ontwikkelingen opvangen”.

1. Verbetering van de milieukwaliteit is slechts beperkt gerealiseerd. Met name de waterkwaliteit is nog onvoldoende.
2. Verschillende plannen op het terrein van de natuur en de EHS (nu NNN) zijn niet gerealiseerd. Daardoor is de geplande ecologische verbinding tussen het Langbroekerwetering- en het Vechtplassengebied nog steeds niet gerealiseerd.
3. Ten behoeve van de recreatie zijn verschillende wandelpaden gerealiseerd. Het behoeft echter zeker nog aanvulling.
4. De inrichting van de groene geleidingszone is gelukkig -ondanks de stedelijke druk- gehandhaafd.
5. De ontwikkeling van de landbouw in dit gebied heeft geleid tot verlies aan natuur en biodiversiteit.

Doelen en aanbevelingen voor KRLL

Zoals gesteld staat het gebied van KRLL – net zoals 30 jaar geleden - onder grote stedelijke druk. Voor wat betreft het deelgebied Kromme Rijnkorridor (ZRLZ) zijn er plannen tot grootschalige woningbouw rond het station Driebergen Zeist.

Ook de incidentele projecten (bouw woningen Tolakkerlaan, Bisschopsweg, landgoed Vollenhove, Tiendweg en nu actueel Bunsinglaan 13) (ruimte voor ruimte regeling) hadden impact op de omgeving. Ze droegen en dragen bij aan de verandering van het gebied en het verder gebruik door burgers met hun hobby's. Deze ontwikkelingen vragen aandacht van de overheid.

We komen tot de volgende algemene aanbevelingen:

1. Benut het bestuurlijke commitment voor Groenraven Oost voor de aanpak van het Kromme Rijn Linie Landschap; benut ook de plannen van Groenraven Oost.
2. Betrek bij het deel Kromme Rijnkorridor de gemeente Zeist, HDSR, het Utrechts Landschap en de betrokkenen bij dit gebied (LTO, Werkgroep Kromme Rijnkorridor, Stichting Milieuzorg, Werkgroep Natuurlijk Zeist-West, recreatieorganisatie, en anderen).
3. Maak er een gebiedsontwikkeling van, met een projectorganisatie waarbij ruimtelijke ordening, natuur& biodiversiteit, klimaatadaptatie en recreatie zijn geïntegreerd

Concreet

4. Anticipeer op ontwikkelingen en voorkom ongewenste ontwikkelingen (bijv. de bouw van woningen midden in het toekomstige natuurinclusieve gebied).
5. Stimuleer als overheid de omvorming van de huidige boerenbedrijven/ melkveebedrijven tot natuurinclusieve landbouw, (mmv Land van Ons, Herenboeren, stichting Grondbeheer, stichting Stadslandbouw Zeist etc.).
6. Versterk de natuur middels grotere rustgebieden; maak de bestaande buitenwegen vrij voor fietsers en wandelaars en bestemmingsverkeer. Sluit diverse wandelpaden af.
7. Water & bodem sturend bij visie over het gebied.

Tenslotte

Deze notitie is in eerste instantie bedoeld als inbreng voor de ontwerpessies van de projectgroep Kromme Rijnlinielandschap. Maar ook voor andere partijen, waaronder de gemeentebesturen die bezig zijn met beleids- en besluitvorming over de diverse vraagstukken.

We staan open voor aanvullingen en aanpassingen, zeker op het gebied van feiten. In die zin is het een groeidocument dat is toegevoegd aan onze pagina op de website van Samen Duurzaam Zeist.

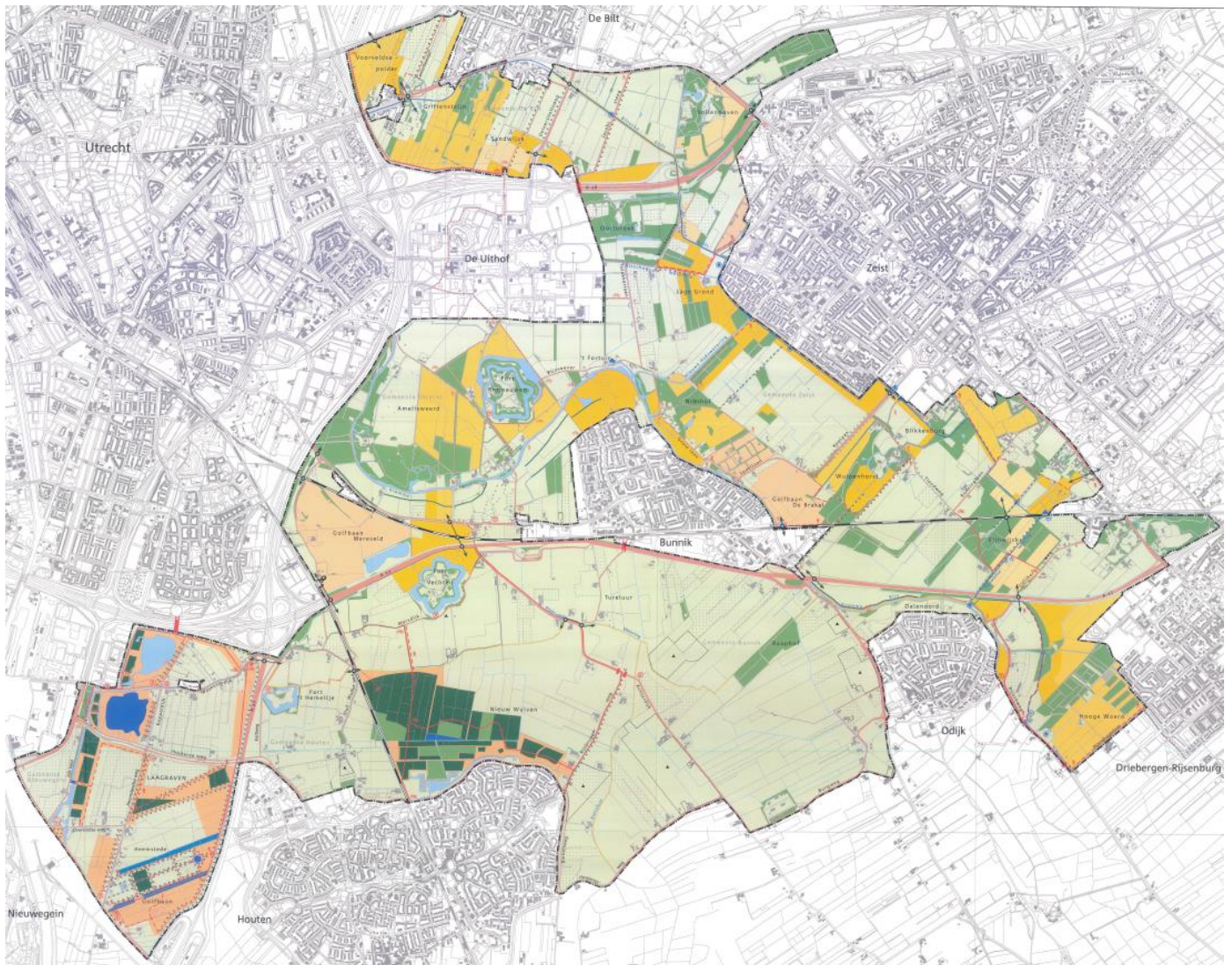
Zeist, 16 november 2024

Werkgroep Kromme Rijnecorridor

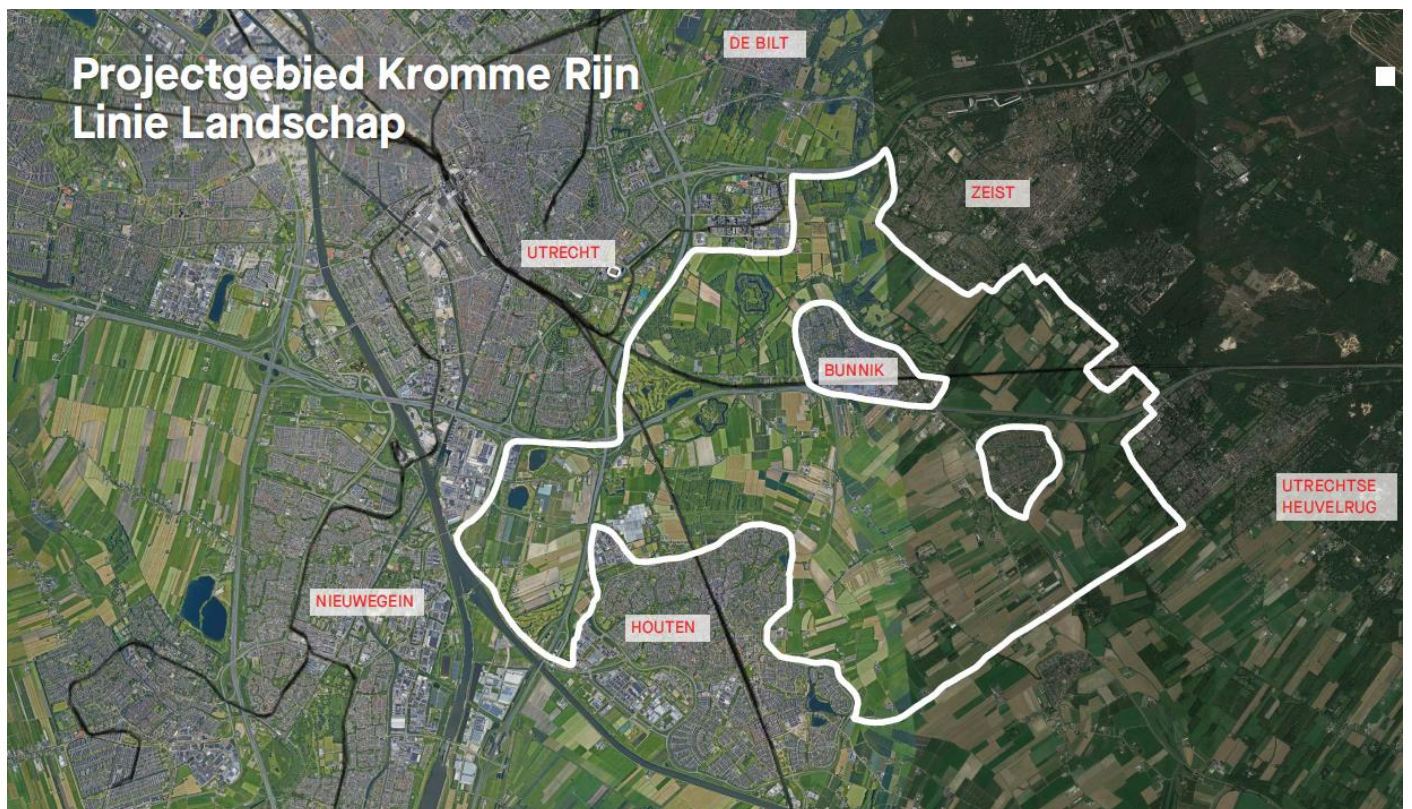
Herman Wierenga, voorzitter,
Siert de Vos, coördinator

Literatuur:

- Landinrichtingsplan Groenraven oost 1998
- De Tuin van Utrecht (geschiedenis en waarden van het landschap in het landinrichtingsplan Groenraven oost; uitgeverij Matrijs 1992
- Brochure De Groene Driehoek (meer ruimte voor natuur tussen Zeist, Driebergen en Bunnik; uitgave van het Utrechts Landschap in samenwerking met de Gemeente Zeist 1995)
- Bestemmingsplan Buitengebied Zuidwest Zeist 2002
- Bestemmingsplan Buitengebied Zuidwest Zeist 2019
- Notitie Inge Broekstra (ongedateerd) "beleidsmatige geschiedenis van de Groene Driehoek 1990-2006
- BZK juni 2021: grondbeleid in Nederland in historisch perspectief
- Div. dossiers gemeente Zeist
- Biodiversiteitsplan Gemeente Zeist 2024

Plankaart Groenraven oost 1998

Plankaart 2024

Bijlage 1

De wetenswaardige geschiedenis over het schoonwater tracé (SWT) door Ernest Schuler, vm. voorzitter van de Werkgroep Natuurlijk Zeist West.

Bijlage 2:

Brief G.S. Utrecht 20 december 1988 met verzoek tot aanwijzing.